

**ПРЕДСТАВНИКИ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА**

УДК 341.462

Марина Костянтинівна ЧАЙКІНА,

студентка групи ЮМП-51

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент Тітов Є. Б.

**ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
ЗА ВЧИНЕННЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ**

Військові злочинці переслідувалися принаймні з часів стародавніх греків та й, ймовірно, ще задовго до цього. Відомості про ранні приклади законів і звичаїв війни можна знайти в працях класичних авторів з права та історії. Історично склалося так, що переслідування військових злочинців зазвичай обмежувалося переможеними або окремими випадками ізгоїв-комбатантів в армії переможця. В силу специфіки законів і звичаїв війни національні системи правосуддя часто виявлялися нездатними справедливо та неупереджено розглядати порушення таких норм, що зумовило виникнення тенденції до розгляду таких порушень на міжнародному рівні.

Гаазькі конвенції 1899 і 1907 рр. стали першою масштабною кодифікацією законів війни в міжнародному праві. Вони включають важливий звід положень, що стосуються захисту цивільного населення. У той же час слід визнати, що Гаазькі конвенції, накладаючи зобов'язання на держави, тим не менш не були призначені для притягнення до кримінальної відповідальності окремих осіб. Подібний підхід став однією з причин того, що до Першої світової війни фактично не робилося спроб притягнення до міжнародної відповідальності за порушення законів і звичаїв війни.

Питання про утворення постійно діючого міжнародного кримінального органу, який мав би міжнародну юрисдикцію, було вперше серйозно поставлене в контексті Балканських воєн 1912–1913 рр. Проте перша спроба практичної реалізації цієї концепції була зроблена лише після Першої світової війни.

Одним із перших постійно діючих міжнародних судових органів стала Постійна палата міжнародного правосуддя Ліги Націй. Сорок п'ять держав визнали обов'язковість юрисдикції цього судового органу. Її діяльність була перервана Другою світовою війною.

Надзвичайна жорстокість Другої світової війни стала новим поштовхом до створення міжнародного органу кримінального правосуддя. Ще під час Другої світової війни різні держави неодноразово виступали з численними заявами про необхідність покарання воєнних злочинців. 8 серпня 1945 р. у Лондоні представниками Великобританії, СРСР, США і Франції було підписано Угоду про створення Міжнародного Воєнного Трибуналу для суду над головними

воєнними злочинцями європейських країн і прийнято Статут, яким було визначено порядок організації трибуналу і принципи його роботи. 20 листопада 1945 р. у Нюрнберзі відбулось перше засідання Міжнародного воєнного трибуналу, а вже 1 жовтня 1946 р. Трибунал виніс вмотивований вирок, яким були засуджені 19 головних воєнних злочинців. Нюрнберзький трибунал вперше в історії піддав суду та виніс вирок про покарання осіб винних у вчиненні злочинів проти міжнародного права. Нюрнберзький вирок означав встановлення прецеденту кримінальної відповідальності державних діячів за міжнародні злочини. Перелік міжнародних злочинів був вперше передбачений Статутом Міжнародного військового трибуналу для суду і покарання головних військових злочинців європейських країн 1945 р. Пізніше за аналогією було визначено юрисдикцію Токійського міжнародного військового трибуналу для Далекого Сходу 1946 р.

У післявоєнний час серйозні порушення міжнародного гуманітарного права в рамках конкретного збройного конфлікту вперше стали предметом судового розгляду лише у 1993 р. у зв'язку із конфліктом на території Югославії. На основі резолюцій 808 та 827 Ради Безпеки ООН від 22 лютого та 25 травня 1993 р. було створено Міжнародний трибунал для покарання осіб, відповідальних за серйозні порушення міжнародного гуманітарного права, вчинені на території Югославської федерації. Правову основу міжнародного трибуналу складали Резолюції Ради Безпеки 771 та 780, якими порушення міжнародного гуманітарного права розглядалися як акти, що посягають на міжнародний мир та безпеку.

Приблизно у той же період у зв'язку з гуманітарною катастрофою в Руанді (жорстокий конфлікт між народностями тутсі і хуту) був заснований Міжнародний кримінальний трибунал *ad hoc*, аналогічний Трибуналу по колишній Югославії. У резолюціях 918 і 925 (1994 р.) Рада Безпеки засудила триваючі масові вбивства на території Руанди. 1 липня 1994 р. у резолюції 935 РБ ООН встановила, що геноцид й інші систематичні та широкомасштабні порушення міжнародного гуманітарного права складають загрозу міжнародному миру і безпеці, у зв'язку з чим виникло питання про заснування кримінального трибуналу з метою стримування конфлікту і покарання винних осіб.

Згадані судові органи, створені як засіб реагування на міжнародні злочинні діяння були за своєю правовою природою тимчасовими органами міжнародного кримінального правосуддя, а тому вони не могли запобігти жодному іншому міжнародному злочині, скоєному після їх створення. Розуміння цього факту з рештою призвело до реалізації ідеї про створення постійного міжнародного кримінального суду з потенційно універсальною юрисдикцією. Прийняття у 1998 р. у Римі Статуту Міжнародного кримінального суду стало однією з найважливіших подій міжнародного кримінального права, адже цей договір заклав фундамент функціонування постійно діючої міжнародної судової установи компетентної переслідувати осіб, що вчинили міжнародні злочини.

Одержано 19.04.2019

